

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ Νεότεροι Κύπριοι ποιητές, 1960-1982

του Γιώργου Κεχαγιόγλου

Το Σαββατοκύριακο 5 και 6 Ιουνίου πραγματοποιήθηκε, στο υπαίθριο Δημοτικό «Θέατρο Κήπου» της Θεσσαλονίκης και στο πλαίσιο των «Ανοιχτάτικών Πολιτιστικών Εκδηλώσεων 1982» του Δήμου Θεσσαλονίκης, η Δεύτερη Πανελλήνια Ποιητική Συνάντηση: Νεότεροι Κύπριοι Ποιητές, 1960-1982.

Όπως και η περυσινή Πρώτη Συνάντηση (έγινε στον ίδιο χώρο στις 6 και 7 Ιουνίου 1981), η εκδήλωση οργανώθηκε από τον Δήμο Θεσσαλονίκης, με τη συνεργασία δύο πολιτιστικών φορέων της πόλης, της Λέσχης Γραμμάτων και Τεχνών Β. Ελλάδος και της Πανελληνίας Πολιτιστικής Κίνησης (Παράρτημα Θεσσαλονίκης): προϊόν, λοιπόν, σύμπραξης μιας φιλόπονης τοπικής αυτοδιοίκησης και δύο από τους πιο δραστήριους, τα τελευταία χρόνια, πολιτιστικούς οργανισμούς της μείζονος Θεσσαλονίκης και του βορειοελλαδικού χώρου. Η πρακτική της σύμπραξης αυτής άρχισε να δοκιμάζεται μόλις πρόσφατα, με θετικά τις περισσότερες φορές αποτελέσματα. Ιδιαίτερα οι Πανελλήνιες Ποιητικές Συναντήσεις φαίνεται ότι λειτουργούν ως δραστικοί καταλύτες για την προώθηση και την παγίωση των σχέσεων αυτών, που είχαν και έχουν να ξεπεράσουν πολλά προβλήματα, από τα πιο θεωρητικά ως τα πρακτικότερα. Και αξίζει, νομίζω — για τη συσπειρωτική ανιδιοτέλεια, αλλά και την ειλικρίνειά του —, να παρατεθεί και εδώ ένα τμήμα από το κείμενο με το οποίο προλόγισαν τη φετινή Συνάντηση οι οργανωτές-της¹:

Με τις δύο Πανελλήνιες Ποιητικές Συναντήσεις αρχίζει η θεμελίωση μιας πολιτιστικής πρακτικής, που στοχεύει:

- (1) στην πολιτιστική ανύψωση και ενδυνάμωση της Θεσσαλονίκης και της περιφέρειας²
- (2) στη δημιουργία νέων προϋποθέσεων κριτικής της ποίησης, αποτέλεσμα μιας άμεσης επαφής κοινού και ποιητών³
- (3) σε μια καινούργια αντίληψη, στάση και τοποθέτηση των ίδιων των ποιητών απέναντι στο ποιητικό τους έργο (επιλογές, θεματική, περιεχόμενο, μορφή, χρησιμότητα, αποτελεσματικότητα), μέσα από τον συχνό και άμεσο διάλογο ποιητή-έργου-κοινού.

Η θεμελίωση αυτή προβλέπεται αργή και επίπονη, αλλά η καρποφορία-της ελπίζεται μεγάλη. Στην προσπάθεια αυτή η συνεργασία των πολιτιστικών φορέων, των καλλιτεχνών και γενικά του επιτόπιου πολιτιστικού δυναμικού είναι απαραίτητη προϋπόθεση, ώστε να υπάρξουν αποτελέσματα θετικά.

Βρισκόμαστε στο στάδιο μιας κυοφορίας, κυοφορίας δύσκολης. Ο κίνδυνος μιας αποβολής διαφαίνεται σε κάθε βήμα. Αλλά οι συνθήκες απαιτούν ωριμότητα στη σκέψη και την πράξη, απομάκρυνση από την καλλιτεχνική αδιαλλαξία και την πολιτιστική ακαμψία, από τον αποκλεισμό και τη στεγανοποίηση, από ό,τι, τέλος, δεν προάγει την επιτόπια πολιτιστική άνοδο. Η ευθύνη βαρύνει όλους: φορείς, δημιουργούς, κοινό. Χρειάζεται προσοχή, συσπείρωση και προσπάθεια, για να μπορέσουμε να περάσουμε από μια απλή υπόθεση σε μια πραγματική πολιτιστική ανθοφορία.

Η παρουσία Κύπριων ποιητών στη φετινή Συνάντηση φαίνεται ότι υπηρέτησε με τον καλύτερο τρόπο τη γενική αυτή προβληματική και τους σχεδιαζόμενους στόχους. Προβληματική και στόχοι που φαίνεται να ξεπερνούν κατά πολύ τόσο τους αντίστοιχους οποιοδήποτε άλλου από τα γνωστά συνέδρια, συμπόσια, φεστιβάλ κτλ., που αφιερώνονται τον τελευταίο καιρό στη σύγχρονη ποίηση, όσο και τους αρχικούς σκοπούς της περυσινής Πρώτης Πανελληνίας Ποιητικής Συνάντησης².

Έτσι, στην περυσινή Συνάντηση, από τους τριανταεννέα ποιητές και ποιήτριες των χρόνων 1960-1980, που προσκλήθηκαν γιατί εξέφραζαν «αντιπροσωπευτικά με το έργο-τους (χωρίς φυσικά να την εξαντλούν) την αξιόλογη ποιητική παραγωγή που πρωτοεμφανίστηκε μέσα στην τελευταία εικοσαετία»³ στον ελλαδικό χώρο, ανταποκρίθηκαν μόνο δεκαέξι (Μ. Αναγνωστοπούλου-Πισσαλίδου, Ν. Βαγενάς, Ν.

Γρηγοριάδης, Α. Ευαγγέλου, Ν. Ησαΐα, Γ. Καρατζόγλου, Μ. Κέντρου-Αγαθοπούλου, Μ. Κυρτζάκη, Χρ. Λιοντάκης, Γ. Μανουσάκης, Πρ. Μάρκογλου, Τ. Νικηφόρου, Μ. Ξεξάκης, Μ. Πρατικάκης, Β. Φαϊτάς, Α. Φωστήρης).

Αντίθετα, φέτος επιλέχθηκαν και προσκλήθηκαν δεκαπέντε αντιπροσωπευτικοί Κύπριοι ποιητές και ποιήτριες της περιόδου 1960-1982, από τους οποίους ανταποκρίθηκαν και πήραν μέρος στην εκδήλωση δεκατέσσερις. Συντριπτική συγκριτικά αύξηση, λοιπόν, στο ποσοστό ανταπόκρισης στην εκδήλωση, και ενδεικτικά διδακτική διαφοροποίηση των ποιητών του κυπριακού από τους συνομηλικούς-τους ποιητές του ελλαδικού χώρου στη διάθεση συμμετοχής σε μια δημόσια Συνάντηση οργανωμένη από «μαζικούς» πολιτιστικούς φορείς, στην ποιητική αυτογνωσία και αυτοπεποίθηση, στο αίσθημα της καλλιτεχνικής ευθύνης και στην κοινωνική και πολιτική ωριμότητα.

Είναι χρήσιμο, τώρα, να σχολιαστούν, με συντομία, ορισμένοι παράγοντες της Δεύτερης Ποιητικής Συνάντησης:

1. Ο αριθμός, πρώτα, των δεκαπέντε ποιητών (με τη δυνατότητα μικρών αυξομειώσεων) φαίνεται να παγιώνεται σε «τυπικό» γνώρισμα των Συναντήσεων της Θεσσαλονίκης. Όχι μόνο για λόγους τεχνικούς (η εκδήλωση αρθρώνεται σε δύο συνεχόμενες βραδιές, καθενιά από τις οποίες περιλαμβάνει, εκτός από τις αρχικές εισηγήσεις και την τελική, διεξοδική δημόσια συζήτηση των ποιητών με τους ακροατές, δεκάλεπτη περίπου ανάγνωση ποιημάτων από κάθε ποιητή της βραδιάς: συνολικά, δηλαδή, δέκα περίπου ώρες ανάγνωσης ποιημάτων), αλλά και εξαιτίας των περιορισμών ενός αδήριτου ανώτερου δυνατού ορίου οικονομικής αντοχής του Δήμου (ένα από τα συγκινητικότερα στιγμιότυπα της φετινής Συνάντησης ήταν η θερμή διαβεβαίωση του δημάρχου Θ. Γιαννούση: «Θα συνεχίσουμε, έστω και αν χρειαστεί να τρώμε από τις σάρκες-μας»).

2. Η «γεωγραφική» επιλογή των ποιητών, κατόπιν, υπογορεύεται από μέριμνα για δίκαιη και περιεκτική αντιπροσώπευση της νεότερης, πανελληνίας, παραγωγής. Οι δύο πρώτες Ποιητικές Συναντήσεις (η πρώτη, με υπότιτλο: 1960-1980/Α, ήταν, ουσιαστικά, «πανελλαδική» και αφορούσε έναν πρώτο κύκλο σύγχρονων δημιουργών⁴ η δεύτερη, με υπότιτλο: Νεότεροι Κύπριοι Ποιητές, 1960-1982, επιχειρήσε να συμπληρώσει την παρουσίαση των χρόνων 1960 κ.ε. «με τη σημαντικότερη ελληνική "περιφερειακή" ποιητική παραγωγή έξω από την Ελλάδα, την Ελληνοκυπριακή»⁴) καλύπτουν ένα τμήμα, όχι όμως και ολόκληρη την παραγωγή αυτή. Η συνέχειά-τους χρειάζεται, αναμφίβολα, να συμπεριλάβει και άλλους ποιητές της Ελλάδας και της Κύπρου και δημιουργούς που δρουν — λιγότερο ή περισσότερο απομονωμένοι — στην ελληνική διασπορά.

3. Η εκλογή, τέλος, των συγκεκριμένων ποιητών - προσκεκλημένων πραγματοποιείται με καθορισμένο, όσο και εύκαμπτο τρόπο. Οι δύο πολιτιστικοί φορείς - οργανωτές (στους οποίους μακάρι, κάποτε, να προστεθούν και άλλοι, όπως, π.χ., η Μακεδονική Καλλιτεχνική Εταιρεία «Τέχνη», ακμαίος, άλλοτε, οργανωτικός άξονας της πολιτιστικής ζωής της Θεσσαλονίκης και της βορειοελλαδικής επαρχίας) ορίζουν μια επιτροπή⁵ τα μέλη-της συνεργάζονται και επιλέγουν, με δημοκρατικές διαδικασίες, τα ονόματα των ποιητών, και υποβάλλουν τις προτάσεις-τους στους πολιτιστικούς φορείς⁶ τα διοικητικά συμβούλια των φορέων εγκρίνουν τις προτάσεις και τις προωθούν στον Δήμο Θεσσαλονίκης, μαζί με πρόγραμμα της εκδήλωσης και προϋπολογισμό του κόστους-της⁷ το Δημοτικό Συμβούλιο αποφασίζει για την έγκριση της εκδήλωσης και τη χορήγηση των απαιτούμενων πιστώσεων και αναθέτει στους πολιτιστικούς φορείς την υλοποίηση της εκδήλωσης⁸: οι ποιητές προσκαλούνται με έγγραφο του Δήμου, επιλέγουν οι ίδιοι τα ποιήματα που θα διαβάσουν, συνεργάζονται με τους φορείς - οργανωτές για την αποστολή του υλικού της εκδήλωσης (κείμενα των ποιημάτων, βιογραφικά - εργογραφικά σημειώματα, έντυπα για την

1. Δεύτερη Πανελλήνια Ποιητική Συνάντηση: Νεότεροι Κύπριοι Ποιητές, 1960-1982, Θεσσαλονίκη, «Παρατηρητής», 1982, σ. 8-9.
2. Πρώτη Πανελλήνια Ποιητική Συνάντηση: 1960-1980/Α, Θεσσαλονίκη, «Πα-

ρατηρητής», 1981, σ. 7.

3. Ο.π., σημ. 2, σ. 7.

4. Ο.π., σημ. 1, σ. 9.

ταράλληλη με την εκδήλωση έκθεση βιβλίου), ταξιδεύουν και φιλοξεύονται στη Θεσσαλονίκη με δαπάνη του Δήμου.

Είναι καιρός, όμως, να δούμε από πιο κοντά την ετοιμασία και πραγματοποίηση της φετινής, *Δεύτερης Πανελληνίας Ποιητικής Συνάντησης*, με την οποία, κατά τους οργανωτές⁵:

καλύπτεται ένα μεγάλο κενό στην ενημέρωση του ελλαδικού κοινού σχετικά με τη σύγχρονη κυπριακή ποίηση και δίνεται η δυνατότητα σύγκρισης της ποίησης που αναπτύχθηκε στον ελλαδικό και κυπριακό χώρο μέσα στις δύο τελευταίες δεκαετίες, κάτω από την καταλυτική επίδραση των ιστορικών και κοινωνικών γεγονότων της περιόδου.

Οι φορείς - οργανωτές είχαν την ευθύτητα να κοινοποιήσουν γραπτά, δημόσια και με ειλικρίνεια τον τρόπο με τον οποίο προετοιμάστηκε η εκδήλωση⁶:

Για την επιλογή των *Νεότερων Κύπριων Ποιητών, 1960-1982* συγκροτήθηκε τετραμελής επιτροπή (Γ. Καρατζόγλου, Τ. Νικηφόρου, Β. Ιωαννίδης, Γ. Κεχαγιόγλου). Η επιτροπή κατάρτισε κατάλογο 35 περίπου ποιητών, από όσους πρωτοεμφανίστηκαν με βιβλίο-τους στα χρόνια 1960-1982, φροντίζοντας να προμηθευτεί όσο το δυνατόν περισσότερα έργα-τους. Ύστερα από διεξοδική μελέτη και τρίμηνη συνεργασία, επέλεξε δεκαπέντε ποιητές και ποιήτριες, που, κατά την κρίση-της, «εκφράζουν αντιπροσωπευτικά με το έργο-τους (χωρίς φ υ σ ι κ ά να την εξαντλούν) την αξιολογία ποιητική παραγωγή» της περιόδου 1960-1982.

Επιτροπή, δηλαδή, από δύο λογοτέχνες, μέλη των διοικητικών συμβουλίων των φορέων - οργανωτών (Γ. Καρατζόγλου, Τ. Νικηφόρου), έναν γιατρό με πολιτιστικές ανησυχίες, μέλος της Πανελληνίας Πολιτιστικής Κίνησης (Β. Ιωαννίδης), και έναν πανεπιστημιακό φιλόλογο (Γ. Κεχαγιόγλου). Μελέτη και εργασία πάνω σε συνήθως δυσεύρετα στην Ελλάδα κυπριακά ποιητικά βιβλία. Μέριμνα για την εκπροσώπηση όλων ή των περισσότερων από τις σύγχρονες τάσεις της κυπριακής ποίησης, με κριτήριο την ποιότητα των δημιουργιών και όχι την πολιτική ή ιδεολογική-τους στάση. Επιλογή των ποιητών με όλες τις αναπόφευκτες ατέλειες των υποκειμενικών προτιμήσεων, αλλά ασφαλώς με την εγκυρότητα της ανεπιφύλακτης κρίσης και της πλειοψηφικής συμφωνίας. Τέλος, αναγκαστικός περιορισμός του αριθμού των προκρίμενων ποιητών, με αποτέλεσμα ορισμένες οδυνηρές ή ευδιάκριτες απουσίες (από τους ωριμότερους στην ηλικία σημειώνω, π.χ., τους Στ. Ζυμπουλάκη, Ι. Θεοχαρίδου, Ν. Λαδάκη - Φιλίππου, Α. Παστελλά, Κ. Πλησή, Π. Σόφα, Α. Χριστοφίδη κ.ά., από τους νεότερους τους Μ. Ζαφείρη, Ε. Θεοχάρους, Α. Ιακώβου, Α. Ιεροδιακόνη, Κλ. Ιωαννίδη, Α. Κανάκη, Ν. Κατσαούνη, Θρ. Κολοσιάτου, Π. Κυριάκου, Χρ. Μαβρή, Κ. Μακρίδη, Γ. Μοράρη, Λ. Περεντό, Ε. Ρεμπελίνα, Μ. Σαββίδου κ.ά.).

Οι δεκατέσσερις ποιητές που μπόρεσαν, τελικά, να πάρουν μέρος στη Συνάντηση (Π. Γαλάζη, Α. Ζαφείριου, Ντ. Κατσούρη, Θ. Κουγιώλης, Α. Λυκαύγης, Ν. Μαραγκού, Γ. Μολέσκης, Θ. Νικολάου, Π. Νικολάου, Ν. Ορφανίδης, Ε. Παιονίδου, Μ. Πασιαρδής, Φ. Σταυρίδης, Κ. Χαράλαμπιδής) έφτασαν σε μια Θεσσαλονίκη μουδιασμένη από αλληπάλληλες, σχεδόν καθημερινές, ανοιξιάτικες απογευματινές μπόρες. Το πρώτο, κιόλας, βράδυ της κοινής ζωής-τους στην πόλη (δύο-τρεις είχαν φτάσει νωρίτερα, ο ένας μάλιστα από τη Μόσχα, και στην παρέα προστέθηκε από την αρχή ο αφοσιωμένος φίλος της Κύπρου από τη Σουηδία Αντώνης Μυστακίδης, ο «Μεσεβρινός») είχαν τις εμπειρίες του κυκλοφοριακού χάους στους δρόμους που άδειαζαν τους απαυδημένους Θεσσαλονικείς προς τις εξόδους για τη Χαλκιδική, ενώ από το ξενοδοχείο-τους (κοντά στο Βαρδάρη και σε χώρους που τους σφράγισαν τα ποιήματα του Ντ. Χριστιανόπουλου και τα πεζά του Γ. Ιωάννου) μπόρεσαν, τα επόμενα πρωινά, να αποθαρμάσουν το όλο και μονιμότερο, τελευταία, ιθαγενές «νέφος» και να συμμεριστούν την όλο και ενισχυόμενη πεποίθηση των ντόπιων ότι η πόλη-τους συνεχίζει με ραγδαίο ρυθμό να χάνει ό,τι καλό και ανθρώπινο τη διαφύριζε από την Αθήνα.

Το αντίβαρο των πρώτων αυτών εντυπώσεων ήταν, ίσως, μόνο η σύντομη γνωριμία-τους με την απλότητα του δημάρχου και με τους λογοτέχνες της Θεσσαλονίκης που ήρθαν να συναντήσουν τους συναδέλφους-τους στο Δημαρχείο, η βιαστική περιήγηση σε μερικές βυζαν-

τινές εκκλησίες και στην Πάνω Πόλη, στο θρασύ πράσινο των εξοχικών του Πανοράματος, στις καθυστερημένες παπαρούνες του δρόμου προς τον Χορτιάτη και τη λίμνη του Αγίου Βασιλείου και, κατόπιν, οι λίγες ώρες που πέρασαν στον χώρο της Συνάντησης, στο «Θέατρο Κήπου» μέσα στο Πάρκο του Λευκού Πύργου, στο ίδιο θέατρο, που το θυμήθηκε αυτό το καλοκαίρι, με τα ακόλουθα λόγια, ο Κάρολος Κουν, μιλώντας με νοσταλγία για τις πρώτες εμπειρίες (1958-1965) του «Θεάτρου Τέχνης» στη Θεσσαλονίκη⁷:

ο θεσμός του Θεάτρου Τέχνης με τη Θεσσαλονίκη είχε δημιουργηθεί στέρεος και αδιάρρηκτος κυρίως μέσα στα οχτώ καλοκαίρια εδώ στο χώρο του Δημοτικού Θεάτρου Κήπου. Μαζί με τις πέτρες που στην αρχή μεταφέραμε για τα θεμέλια, τη σκηνή που σχεδιάζαμε και κτιζάμε, τα χαλίκια που στρώσαμε στο χώμα, τα καλάμια στο φράχτη, τις λύπες-μας, τις αγωνίες-μας, τις χαρές-μας, τις εξάρσεις-μας με τους στενά συνδεδεμένους θεατές-μας. Πόσα φαντάσματα μέσα σ' αυτόν εδώ τον κήπο. Πόσοι στενοί συνεργάτες που πηγαίνονταν εδώ να βοηθήσουν και σήμερα δεν υπάρχουν πια. Τόσες αγωνίες με το κεφάλι υψωμένο με φόβο στον ουρανό μη βρέξει, μην πιάσει ο Βαρδάρης και σηκώσει τα σκηνικά. Πόσες πρόβες τη νύχτα και αγωνίες μη δεν προφτάσουμε να φωτίσουμε όλη την παράσταση πριν φέξει. Πόσα γεγονότα για το θέατρό-μας και πόσες συγκινήσεις.

Σ' αυτή τη δροσερή όαση στο κέντρο της πόλης —διάρκη υπενθύμιση στους Θεσσαλονικείς, των περασμένων αλλά και της δικής-μας γενιάς, τόσων αγαπημένων, πράσινων και χαλκιδόστρωτων θερινών κινηματογράφων «που ήσαν μια φορά», από το «Άλσος» και τη «Ναπολιτάνα» ως τα σινεμά της Πλατείας Αριστοτέλους, ή τον «Απόλλωνα» και τη «Σελήνη»—, με τη συντροφιά μιας ευκίνητης ομάδας πολιτικοποιημένων και δεκτικών κοριτσιών και αγοριών της Πανελληνίας Πολιτιστικής Κίνησης, αρκετών συντεχνιών-τους της Θεσσαλονίκης, άλλων αναγνωστών και ακροατών της ποίησης, μελετητών και φοιτητών, φίλων από την Ελλάδα και την Κύπρο, και περαστικών που δοκίμαζαν τον πειρασμό να μπουν στο θέατρο, καθώς ανηφόριζαν από τον περίπατό-τους στην Παραλία και στο παραθαλάσσιο Β' Φεστιβάλ του Βιβλίου ή πήγαιναν να πουν τη γρανίτα-τους στα λαϊκά ζαχαροπλαστεία του Κήπου, απέναντι από τον ανακαινισμένο, αλλά πάντοτε σκυθρωπό προτεσταντικό στρατώνα της ΧΑΝΘ, οι Κύπριοι ποιητές, με τη φωνή-τους στην πανελλήνια κοινή γλώσσα, μα κάποτε και στο θερμό και μελωδικό κυπριακό ιδίωμα, απόθεσαν την πίκρα, την οργή και την απόφαση, το αυστηρό ήθος και τη σπασμένη συγκίνηση, όλο το σκοτάδι και τη λάμψη του τόπου-τους.

Η φωνή-τους αυτή, όπως την άκουσε για δύο βραδιές τούτο το πολυσύνθετο δημόσιο ακροατήριο, μπορεί, βέβαια, να αποτέλεσε μian εφήμερη μορφή επαφής του πομπού και του δέκτη της ποίησης ασφαλώς, όμως, στάθηκε και μια μορφή επαφής πολύ αμεσότερη και ζωρρότερη από οποιαδήποτε, και την πιο άσφογη μηχανική αποτύπωση της ανάγνωσης των ποιητών, που μπορεί, κατά τον Γ. Π. Σαββίδη, «απαγγέλλει» του Καβάφη⁸, να απευθύνεται

έμμεσα προς αναρίθμητους μεν αλλά μεμονωμένους και οικείους ακροατές, ή μάλλον «ωτακουστές».

Το σίγουρο είναι ότι αυτές οι «ιδανικές φωνές κι αγαπημένες» θησαυρίστηκαν άπληστα από συνηθισμένα και ασυνήθιστα στην κυπριακή ποίηση αυτιά, καταγράφηκαν σεμνά σε μαγνητοφωνήσεις και πήραν θέση στις σημειώσεις και στον δίκαιο έπαινο μερικών δημοσιογράφων με επαγγελματική συνείδηση. Δεν αξιώθηκαν την προσοχή κανενός από τα τρία προγράμματα του ελλαδικού ραδιοφώνου και κανενός από τα δύο κανάλια της ελλαδικής τηλεόρασης. Έτσι, οι ποιητές απέφυγαν τουλάχιστον το πρόσθετο ερεθιστικό φως των τηλεοπτικών προβολών ή τον κίνδυνο να τους φορτώσουν κάποιο ενοχλητικό γομάρι (όπως το μικρόφωνο που πέρασε ο Μάνος Χατζιδάκις στον λαϊμό του Ν. Γ. Πεντζίκη στο περυσινό ποιητικό Συμπόσιο της Πάτρας) και, τόσο οι ποιητές όσο και το κοινό της Συνάντησης, μπόρεσαν να κρατηθούν στις ανθρώπινες διαστάσεις-τους και φαίνεται ότι γλίτωσαν από το ενδεχόμενο να τους αφιρωθεί εκ των υστέρων κάποια τραγική σάτιρα, ανάλογη με την ακόλουθη του Καρυωτάκη για μια μέρα του Μαΐου 1927⁹:

κό δοκίμιο, Αθήνα 1964, σ. 14.

9. Κ. Γ. Καρυωτάκης, *Άπαντα τα Ευρισκόμενα*, επιμ. Γ. Π. Σαββίδη, τ. 1, Αθήνα 21979, σ. 160.

5. Ο.π., σημ. 1, σ. 9-10.

6. Ο.π., σημ. 1, σ. 10.

7. Εφ. Μακεδονία, 11.7.1982.

8. Γ. Π. Σαββίδης, *Για μια πρώτη ανάγνωση του Καβάφη σε δίσκους*. Φιλολογία

ΔΕΛΦΙΚΗ ΕΘΡΤΗ

Στους Δελφούς εμετρήθηκε το πνεύμα δύο Ελλάδων. Ο Αισχύλος πάλι εξύπνησε την ηχώ των Φαιδριάδων. Lognons, Kodaks, opérateurs, στου Προμηθέα τον πόνο έδωσαν ιδιαίτερο, γραφικότατο τόνο.

Ένας λυγμός εκίνησε τ' απίθανα αυτά πλήθη. Κι όταν, χωρίς να πέσει αυλαία, η ομήγουρις διελύθη, τίποτε δεν ετάρασε την ιερή εκεί πέρα σιγή. Κάποιος γυπαετός έσχισε τον αιθέρα...

Γιατι στο «Θέατρο Κήπου» της ευτυχώς αρκετά σοβαρής και μετρημένης, ακόμα, Θεσσαλονίκης, αν ξύπνησε κάποιος άλλος — πέρα από τους συγκινημένους ακροατές των Κύπριων ποιητών —, αυτός δεν ήταν ένας αδιάφορος, χλευστικός και θηριώδης ορεινός γυπαετός, αλλά τα φιλοπερίεργα, ημερωμένα παγώνια του διπλανού ζωολογικού κήπου, θορυβώδεις σχολιαστές κάθε στιγμής αναγνωστικής έξαρσης ή σωπής παύσης, συντροφική παρέα του κοινού και ταιριαστή διακόσμηση μιας εκδήλωσης που θέλει να είναι απλή, ανοιχτή και μαζική και γυρεύει να μας ποτίσει με το παλιό καλό κρασί του «τερπνού και του ωφέλιμου».

Αυτούς τους πανάρχαιους, αλλά πάντοτε επίκαιρους, φαίνεται, στόχους της τέχνης οι Κύπριοι ποιητές και ποιήτριες τους υπηρέτησαν με θαυμαστή συνέπεια και επιτυχία. Οι οργανωτές περισσότερο, αλλά και οι υπόλοιποι ακροατές, μπόρεσαν να γνωρίσουν από πιο κοντά τους εξής, κατά σειρά ηλικίας (σειρά που τηρήθηκε γενικά και στην παρουσίασή-τους), ποιητές:

Θεοδόσης Νικολάου: Μελαχρινός, πλούσια γενειοφόρος, γραφέας βυζαντινός, «πάλαιός ιστορικός» της κυπριακής μοίρας, του έρωτα, των χρωμάτων, των κρίνων της άμμου και του τριανταφυλλένιου αλόγου του Βαλτάσαρ από το μοναστήρι του Αγίου Νεόφυτου του Έγκλειστου, ξέρε να μιλά τον πληθυντικό της οικιακότητας, να αγαπά τον Θεόφιλο αλλά και το συλημένο ψηφιδωτό της Παναγίας της Κανσακιάς, και να τραγουδά, όταν έρχεται στο κέφι του καλού κρασιού, Σαββόπουλο και Αργύρη Κουνάδη.

Θεοκλής Κουγιόλης: Πολύ σκούρος, μυστακοφόρος, με αραιά τα μαλλιά στην κορφή του κεφαλιού, λιγομίλητος και λεπτά διακριτικός, τρυφερός τραγουδιστής αλλά και σκληρά συμβολικός ή οξύς «μυθολόγος» της σύγχρονης κυπριακής ζωής, διαβάζει συγκινημένα, με τραύλισμα ανεπαίσθητο, κράση χωνεμένης πίκρας και θεράπευτης παιδικής αφέλειας.

Φαίβος Σταυρίδης: Ανατολίτης στην κατατομή και τη χροιά, ελαφρά καμπουριασμένος, μαλλιά και μουστάκι ενός Ρήγα με γυαλιά, κινητικός, άσβεστα δραστήριος, οξέτατος και άκαμπτος τιμητής, αλλά και οργανωτικός πόλος έλξης και δημιουργίας, έκανε το φαρμακείο-του φιλολογικό στέκι της Λάρνακας και το γκαράζ-του μια από τις πιο μερακλήδικες ιδιωτικές κυπριολογικές βιβλιοθήκες· ακούει εκεί δίσκους Εγγλέζων ποιητών, διορθώνει ακατάπαυστα τις συνεργασίες του περιοδικού *Ο Κύκλος*, συζητά, τηλεφωνεί, παθιάζεται και ονειρεύεται.

Πίτσα Γαλάζη: Μεγαλοπρόσωπη, ευόφθαμη, εύσωμη και σταθερή, μεταφέροντας οικογενειακό πένθος αλλά και τη διαρκή μέριμνα για την ποιητική λέξη, την έκφραση και την άτριπτη εικόνα, Ζωή Καρέλλη της Κύπρου που δεν διστάζει μπροστά στα δύσκαμπτα σύνθετα και τον πλούτο των πηγών της γλώσσας, δαμάστρια της ελληνικής λαλιάς στη μεπερδεμένη-της παράδοση, διαβάζει αμήχανα και βιαστικά, εξωτερικά συγκρατημένη, τον δραστικό-της λόγο.

Έλλη Παιονίδου: Γελαστή και ανοιχτόχρωμη, χαριτόβρυτη, αεράτη, με απόλυτη άνεση στις δημόσιες εμφανίσεις και κατασταλαγμένη πείρα στην επαφή με το καινό, διαβάζει επεξηγώντας και χειροκροτείται διαβάζοντας, εύτροφη, οργανωτική και διαθέσιμη, καθημερινή και πολυάσχολη, αναλυτική αλλά και απλή.

Κυριάκος Χαλαραμπίδης: Κομψό μελαχρινό μείγμα όλων των στρωμάτων της κυπριακής ιστορίας, ψηλός, λεπτός και αιώνια χαμογελαστός, μάτια ονειροπόλα και έκφραση τρυφερή ενός Υδροχόου, αφοσιωμένος της ποίησης και άγρυπνος θηρευτής κάθε ελεύθερου χρόνου, ξέρε να διαβάζει ήσυχα τα ποιήματά-του σε καφεενάκια και κήπους, μέσα σε αυτοκίνητα και δωμάτια σπιτιών, να ερμηνεύει με πειθώ και ευστοχία ανυπέρβλητη, αφαιρετικός αρχαιολόγος του παρελθόντος και συνθέτης του παρόντος, βασιλιάς πλούσιος και πανίσχυρος στην επικράτεια της ποίησης.

Μιχάλης Πασιαρδής: Μαυριδερός, οστεώδης και μυικά ανοικονόμητος, δίνει διαρκώς την εντύπωση πως είναι ικανός να τρέφεται μόνο με άυλη ποίηση, τραγούδι και φαντασία, «Ερημίων στυλίτης», άφαντος συχνά, απομονωμένος και φαινομενικά αδέξιος, σωπικός και διακρι-

τικός αλλά και με αδιάλειπτη φλόγα στα μάτια, δεν ζητά παρά να πάει για την κυριακάτικη λειτουργία στον Αϊ-Δημήτρη και να δει τον τάφο πεθαμένου ποιητή της Θεσσαλονίκης, διαλέγει τα κείμενά-του μαστορικά, διαβάζει υπέροχα, απογειώνεται και συναρπάζει.

Ντίνα Κατσούρη: Ανοιχτόχρωμη, μικρόσωμη, λεπτή και χαριτωμένη, εύθραυστη, με καρφωμένο το βήμα και οδυνηρή την κούραση στο πρόσωπο, αλλά και με άκαμπτο πείσμα και θέληση, πολιτική ετοιμότητα και δράση ακατασίγαστη, δυναμώνει, ορθώνεται, γίνεται άλλος άνθρωπος όταν το θέλει, προτιμά να διαβάζει με ένταση ποιήματα - προτροπές ή να μαστιγώνει και να ξυπνά, να μιλά με αγάπη παράφορη για τη γη-της και τους ανθρώπους-της, να μεταφράζει Αφρικανούς και Παλαιστίνιους, σκληρή και ασυμβίβαστη πάνω από ένα υπόστρωμα τρυφερότητας.

Πολύβιος Νικολάου: Μεγαλόσωμος, με αδρά χαρακτηριστικά, αθλητικός, άνετος και κοσμοπολίτης, πούρο στα δάχτυλα, ξέρε να εξαφανίζεται ή να χασμουριέται όταν βαρεθεί, δοκιμάζει συνεχώς την «ποικίλη δράση των στοχαστικών προσαρμογών», ρεαλιστής και πρακτικός αλλά και οραματιστής, απολαυστικός αναλυτής απόψεων για τη λαϊκή δημιουργία και την ποίηση, αισθητής εκδότης των έργων-του αλλά και διατακτικός αναγνώστης περιττευμένων κομματιών που αγγίζουν βαθιά.

Άνθος Λυκαύτης: Μέτριος στο ύψος, γεμάτος, κινητικός αλλά και διαλανθάνων, παρουσιαστικό που τον δείχνει πολύ νεότερο, ανήσυχος, άνθρωπος της καθημερινής πολυποικιλής δημοσιογραφικής δράσης αλλά και με απρόσμενα τρακ, θέλει να τον προσέχουν αλλά και είναι δεινός συζητητής, με θέσεις οργανωμένες και ξεκάθαρες, με γνώσεις άπειρες πάνω σε πράγματα πολλά, από τον ρυθμό των κιονόκρανων στους Δώδεκα Αποστόλους ως τις εμπλοκές του κυπριακού και των διεθνών προβλημάτων, διαβάζει στίχους κοφτούς, σαφείς και εύγλωττους.

Γιώργος Μολέσκης: Γενειοφόρος, βυζαντινίζων, χαρακτηριστικά που ανακαλούν ρομαντικούς ποιητές ή παλιούς συγγραφείς της Ρωσίας, χώρας που τον φιλοξενεί από χρόνια, μελετητής του Μαγιακόφσκι αλλά και της νεοελληνικής ποίησης, Μαυροθαλασσίτης, Ασπροθαλασσίτης και Κυπριώτης μαζί, διαβάζει ή μάλλον απαγγέλλει από στήθους, όρθιος, θερμός και επιβλητικός, ποιήματα απλά μα όχι απλοϊκά, συζητά με πάθος για ποίηση και κριτική, πρόσωπα και πράγματα, βιβλία και περιοδικά, πάντα με δύο μάτια που αστράφτουν.

Νίκη Μαραγκού: Λεπτά μελαχρινή, όμορφη και παιδική, ήσυχη και διακριτική, με αγάπη για το κολλάζ και τη ζωγραφική, το θέατρο και τη δουλειά του ενημερωμένου και ευαίσθητου βιβλιοπόλη μιας πρωτεύουσας των ανατολικών νερών, με τρακ που φανερώνεται σπάνια αλλά καθοριστικά, ξεφεύγει τις μεγάλες συντροφίες, ψάχνει έναν συνομήλικό-της ποιητή της Θεσσαλονίκης, που τον πρωτογνώρισε από τυχαίες αναγνώσεις, διαβάζει αμήχανα και με φωνή ενίοτε σπασμένη ποιήματα σοφιστευμένα αλλά λυρικά, όπου ο τόπος-της και η ιστορία-του διωλίζονται μέσα από βιοματικές εμπειρίες τραυματικές αλλά πάμφωτες.

Λεύκιος Ζαφειρίου: Ξανθοκόκκινος, λεπτός, γενειοφόρος, ήσυχος, συνοψίζει πρισματικά μια μοναδική οικογενειακή ποιητική ιστορία, «μιγάδας άγγελος» τρυφερός αλλά και απρόσμενα σκληρός, εξωτερικά έφηβος και μύχια αντάρτης, συγκερνιέται σε ποιήματα πληγωμένα έως σατανικά, κοφτερός κοινωνικά και πολιτικά, με ποιητική ιδιοσυγκρασία κυκλοθυμική και εκλεκτικές συγγένειες με τη «γενιά της αμφισβήτησης» και Ελλαδίτες συνομήλικούς-του, διαβάζει μέσα σε διαρκή κραδασμό πειθαρχημένης συγκίνησης.

Νίκος Ορφανίδης: Πολύ μελαχρινός, μαύρο τονισμένο μουστάκι και συμπαθητικές γραμμές, γελαστός, ήρεμος και ανοιχτόκαρδος, συγκρατημένος και σεμνός, που φανερώνει, ωστόσο, πάθος στο τραγούδι και τον χορό, Γραικός ανατολίτης που ξέρε να διασκεδάσει, διαβάζει, σωστά και εκφραστικά, ποιήματα διαψευσμένων ελπίδων και εθνικών καμίων, σεφερικού ήθους, πίκρας και μελαγχολίας.

Η διαλεχτή αυτή πινακοθήκη ζωντάνεψε μέσα στις ακόλουθες συνθήκες χώρου και χρόνου της Συνάντησης:

Χώρος: Διαρρυθμισμένη τύπου φεστιβάλ πολιτικής νεολαίας· στην είσοδο αφίσες και προγράμματα με μοτίβο ένα χαρακτηριστικό θέμα του Α. Τάσου, ειδικό βιβλίο με εισαγωγή και πρόλογο στην εκδήλωση, κείμενα των ποιητών και βιογραφικά - εργογραφικά σημειώματά-τους, ετοίμασμένο από τους οργανωτές και την προθυμία του «Παρατηρητή», Έκθεση βιβλίων των ποιητών, αρκετά περιεκτική Έκθεση Κυπριακού

Λογοτεχνικού Βιβλίου, σταλμένη από τη Μορφωτική Υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας της Κύπρου, για να μείνει κατόπιν στη Δημοτική Βιβλιοθήκη της Θεσσαλονίκης.

Πρώτη βραδιά: Χαιρετισμός των οργανωτών (που διάβασε ο Τ. Νικηφόρου), άλλα μηνύματα και χαιρετισμοί, σύντομη αλλά θερμότητα προσφώνηση του δημάρχου, συγκινημένη αντιφώνηση των Κύπριων ποιητών (με το στόμα του Θ. Νικολάου) και εισήγηση για την εκδήλωση και τη νεότερη κυπριακή ποίηση (Γ. Κεχαγιόγλου).

Κατόπιν, και ύστερα από την ανάγνωση του αντίστοιχου κάθε φορά βιογραφικού - εργογραφικού σημειώματος κάθε ποιητή, αναγνώσεις ποιημάτων από τους πρώτους επτά ποιητές.

Τέλος, συζήτηση ακροατών και ποιητών πάνω σε γενικά θέματα ποίησης, ποιητικής και ζωής, και σε ειδικά ζητήματα της κυπριακής λογοτεχνίας.

Δεύτερη βραδιά: Μηνύματα και χαιρετισμοί, συγκινητικός χαιρετισμός της παλιάς φρουράς των φίλων της Κύπρου στη Θεσσαλονίκη (με το στόμα της Χρ. Ζιτσίνας), χαιρετισμός του Π. Σέρρη, Ανώτερου Λειτουργού της Μορφωτικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Παιδείας της Κύπρου (που συνεργάστηκε και οικονομικά για την επιτυχία της εκδήλωσης).

Κατόπιν, και ύστερα από την ανάγνωση του αντίστοιχου κάθε φορά βιογραφικού - εργογραφικού σημειώματος κάθε ποιητή, αναγνώσεις ποιημάτων από τους υπόλοιπους επτά ποιητές.

Τέλος, συζήτηση ακροατών και ποιητών πάνω στα ίδια περίπου θέματα με εκείνα της πρώτης βραδιάς.

Στα ποιήματα που διαβάστηκαν αντιπροσωπεύθηκε τόσο η δημοσιευμένη όσο και ανέκδοτη δουλειά των δημιουργών. Αντιπροσωπεύθηκε, επίσης, μια μεγάλη ποικιλία τάσεων και εγχειρημάτων στο πεδίο της γλώσσας και της έκφρασης, που έδειξε, γενικά, τον πλούτο, την υψηλή ποιότητα και την εντελώς σημαντική θέση των ποιητών του σύγχρονου Κυπριακού Κράτους (1960 κ.ε.) μέσα στην ευρύτερη νεοελληνική λογοτεχνία.

Στην «αυτοανθολόγηση» των ποιητών κυριάρχησαν — χωρίς να λείπουν και παλαιότερα — ποιήματα των τελευταίων χρόνων, γραμμένα ιδιαίτερα ύστερα από το 1974. Η θεματική των περισσότερων από αυτά συνδεόταν άμεσα τόσο με τις δραματικές κυπριακές εμπειρίες όσο και με μια ανθρωπολογία και «μυθολογία» τυπικά κυπριακή: όχι τη «μυθολογία» του Μαραθώνα και της Ακρόπολης, του Βουλγαροκτόνου στον Παρθενώνα, του Καραϊσκάκη και του Μακρυγιάννη, του Θεόφιλου, της Αλβανίας, της Αντίστασης και του Αιγαίου, αλλά της ανατολίτικης Σαλαμίνας και του Ονήσιλου, της Ουμ-Χαράμ, του Νεόφυτου του Έγκλειστου και της Αροδαφνούσας, του Πέτρου Γιάλλουρου και του Γρηγόρη Αυξεντίου, του Πενταδάχτυλου και του Δώρου Λοϊζου. Το γεγονός δεν πρέπει να ξενίζει ούτε μπορεί να ερμηνεύεται μόνο ως αποτέλεσμα του παράγοντα της «κυπριακότητας» και ενός συμβατικού συνδρόμου «του Πραξικοπήματος και της Εισβολής»: γιατί οι αναστολές του ολοκληρωτισμού, η Εισβολή, η Κατοχή, το Προσφυγικό πρόβλημα και η πλήρη των Αγνοουμένων εξακολουθούν να αποτελούν ζητήματα ανοιχτά και ενεργούν ως δραστικοί πολιτικοί, κοινωνικοί και καλλιτεχνικοί καταλύτες στη σύγχρονη κυπριακή λογοτεχνία και πνευματική ζωή.

10. Κ. Χαραλαμπίδης, σε αδημοσίευτη ομιλία-του στην τελετή της απονομής των Κρατικών Βραβείων Λογοτεχνίας για το 1977, Λευκωσία, 29.12.1978.

Πάντως, στον ζωηρότατο διάλογο με το κοινό, που κράτησε και τις δύο βραδιές της Συνάντησης ως σχεδόν τα μεσάνυχτα, το ενδιαφέρον στράφηκε και γύρω από άλλα, συγγενή ή διαφορετικά, οξυτάτα ερωτήματα, που τέθηκαν από τους ακροατές και προφορικά και μέσα από περίπου σαράντα γραπτά σημειώματα, συχνά εκτενή, πολυσπόνδυλα και ενδιαφέροντα: λογοτεχνική αντανάκλαση ή αποσιώπηση της χρόνιας οικονομικής ανισότητας και του συντηρητισμού της κυπριακής κοινωνίας, και των σύγχρονων ψυχολογικών ή υπαρξιακών προβλημάτων και αδιεξόδων αναζητήσεις γλώσσας και μορφής, ιδιαιτερότητες και πρωτοτυπίες της κυπριακής ποίησης, σχέσεις με την τουρκοκυπριακή παραγωγή λογοτεχνικό, κριτικό και πνευματικό καθεστώς στη σύγχρονη Κύπρο, διακίνηση του βιβλίου, προσωπικές διαλόγου και επαφών με τους ελλαδικούς λογοτέχνες και τους Έλληνες αναγνώστες στο σύνολό-τους.

Στον καταγισμό των ερωτημάτων αυτών, συχνά αμείλικτα διατυπωμένων, οι δεκατέσσερις ποιητές έδειξαν όχι μόνο ειλικρίνεια, πάθος και ήθος, αλλά έξοχο βαθμό ωριμότητας, κατάρτισης και ουσιαστικού προβληματισμού, ευγλωττία και διεσδοτικότητα: όλες τις αρετές ολοκληρωμένων σύγχρονων προσωπικοτήτων και ανθρώπων που κάμνουν, με το έργο και την παρουσία-τους, την Κύπρο και τον Ελληνισμό πλουσιότερους.

Με εφόδια ανώτερης και ανώτατης παιδείας οι περισσότεροι, με πολύχρονη θητεία και προσφορά κυρίως στην εκπαίδευση, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και παιδείας (κυπριακό ραδιόφωνο, τηλεόραση και θέατρο) ή τον τύπο, έδειξαν ακόμη πιο εμφανή την αντίστοιχη καθυστέρηση, στους μέσους όρους, του ελλαδικού χώρου: απέδειξαν ότι ανήκουν στα διαλεχτά δείγματα της άνθισης των πρώτων χρόνων της Κυπριακής Δημοκρατίας, όταν κίτρινοι τομείς της διοίκησης και της πνευματικής ζωής πλαισιώθηκαν, με ευρύτητα πνεύματος, από νέες, χυμώδεις και ικανότερες δυνάμεις: επιβεβαίωσαν, τέλος, εμπρακτα την ακράδαντη πεποίθησή-τους για την κοινωνική διάσταση του έργου-τους και τη δίωξη για λαϊκό έρπαισμα, όπως εκφράζονται στα λόγια ενός από αυτούς τους ίδιους¹⁰:

Χαρίς αναγνωστικό κοινό ο λογοτέχνης είναι ένα τίποτα. Με το λαό μαζί-του είναι παντοδύναμος. Χρειαζόμαστε παντοδύναμους λογοτέχνες για να μπορούν να λένε όχι στο κακό και να μετράει ο λόγος-τους στη ζυγαριά του καλού.

Όλα αυτά, ιδιαίτερα όμως η ακόμα ζωηρή ανάμνηση της θερμής φωνής των Κύπριων ποιητών, επιτρέπουν να θυμόμαστε για καιρό τη Δεύτερη Πανελλήνια Ποιητική Συνάντηση της Θεσσαλονίκης. Και επιτρέπουν να προσυπογράψουμε, αβίαστα, την κατακλείδα της παρουσίασης της Συνάντησης από τον Θεσσαλονικιό φιλόλογο και δημοσιογράφο Γ. Σκαμπαρδώνη¹¹:

Κλείνοντας, θά 'πρεπε ίσως να τονίσουμε ακόμη μια φορά την πανελλαδική σημασία κι επιτυχία της εκδήλωσης, η οποία πιστεύουμε ότι έγινε πια θεσμός.

Ένας θεσμός που θά 'χει φιλοξενήσει, ελπίζουμε, σε λίγα χρόνια, τους περισσότερους Έλληνες ποιητές, σύγχρονους και παλαιότερους, έτσι ώστε το κοινό της Θεσσαλονίκης να αισθάνεται βαθύτερα το νόημα εκείνου του στίχου του Σαββόπουλου, όταν τον τραγουδάει: «Τους ποιητές να δώ πρόλαβα εγώ ...».

11. Εφ. Θεσσαλονίκη, 7.6.1982.

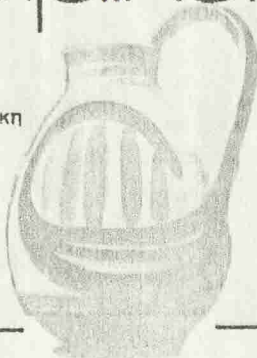
ΚΕΡΑΜΙΚΑ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Δημητρίου Γούναρη 30 Θεσσαλονίκη

ΣΤΑΧΥ

Ξάνθου 7 Κολωνάκι

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΒΑΣΙΛΗ ΛΟΥΛΗ:
ΛΥΣΙΚΟΜΟΣ ΕΚΑΒΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΙΟΓΕΝΗΣ»

Ακαδημίας 78 ☎ τηλ. 36.25.121